ÑAPA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe

zaterdag 11 juni 2016

Venezuela steeds dieper in crisis

Pagina 8 & 9

Inhoud

Voorpagina 1
Inhoud 2
Uitgelicht 3
Gevaarlijke psychoot 4 & 5
Literatuur 6 & 7
Crisis in Venezuela 8 & 9
Work & Travel 10
Eten & drinken 11
Komende en gaande man Avila 12 & 13
Recht 14
Puzzels 15
CuraMix 16

Foto van de week.

Je kunt als hond uit je waterbak drinken, maar hondje Dapper vindt het ook heerlijk om in het water te zitten. Deze foto werd ingestuurd door 'foster' Karin Wooning. Dapper is inmiddels geadopteerd.

Heeft u een mooie foto? Stuur hem dan naar napa@amigoe.com

Colofon

BLADMANAGER Linda van Eekeres
email: napa@amigoe.com
telefoon: 7672000

CORRECTIE Ari Manse

VORMGEVING Wendela Ataliede
Oscar Vanegas

Voorpaginafoto: AFP Photo

Aan deze Ñapa werkten mee:

Marja Berk
Monique Casimiri
Ko van Geemert
Brede Kristensen
Judice Ledeboer
Eline Lotter Homan
Johannes Visser
May Voges
Miriam de Windt
Ken Wong
Edsel Sambo
Elton Sint Jago

Thuis.

Zwangere kat

Sinds de zomer hebben wij een poes erbij. Ik heb altijd gezegd alleen katers te willen. Makkelijker in 'onderhoud'. Castreren is goedkoper en minder ingrijpend dan steriliseren. En dan die krolsheid als ze geslachtsrijp worden. Nee, een poes kwam er bij mij niet in. En toch ging ik overstag. Ze was zo schattig en lief. En ach, al die bezwaren wuifde ik weg. Dat zou wel loslopen.
Inmiddels zijn we ruim zes maanden verder en die sterilisatie liet op zich wachten. Het was toch best duur en ach, zolang ze niet krols was, kon ze ook niet zwanger worden. Naïef? Zeker weten. Struisvogelpolitiek? Jazeker. Want ook deze poes werd natuurlijk krols. Ik hoorde haar die eerste nacht en hield haar meteen binnen. Bij het roepen van haar naam liet ze duidelijk merken krols te zijn en we hielden haar een paar dagen binnen. Nu, zo'n vier weken verder heb ik zo mijn twijfels of we haar wel op tijd binnen hebben gehouden. Haar gedrag is sterk veranderd. Ze eet veel, heel veel, ze komt aan rond haar buik, ze slaapt veel of loopt te chagrijnen. Ik heb zo mijn vermoedens. Ik heb geen ervaringen met kittens, in tegenstelling tot mijn moeder. Ik studeerde al in Nederland toen ze belde dat de poes jongen had gekregen. Zo schattig, helemaal lief. Alleen de keus van werpen was wat minder gelukkig: in het bh-mandje van mijn moeder. Nu is mijn moeder wel groot geworden in de vrije jaren zeventig, maar bh-loos door het leven was geen optie. Dus naar de winkel en nieuwe kopen was haar enige optie. Geen straf overigens voor een vrouw. Onze poes vertoont een vreemd soort nesteldrang. Ze wil het liefst in een kast liggen. De kledingkast is favoriet, maar ook de boekenkast heeft ze gevonden. Ze werpt er af en toe een paar boeken uit om te kijken of daarachter genoeg plek is om lekker te liggen. De kattenhoofdpersonen uit de boeken van Lilian Braun hadden de gave gekregen om boeken uit de kast te gooien en zij losten daarmee moorden op. Die gave wil ik onze poes niet toedichten, maar een beetje katteneigen is het wel dat ze niets doen zonder reden. Ik snap alleen haar keuze van boeken nog niet. Ze kiest steevast de oorlogsboeken en Antilliaanse literatuur. Is het oorlog in haar buik? Heeft ze er last van? En de Antilliaanse boeken? Zoekt ze de warmte op? Los van het feit dat ik graag in het bovennatuurlijke wil geloven, denk ik dat deze boeken op een makkelijk te bereiken niveau staan. De plank is vanaf de grond niet al te hoog en de sprong is goed te maken. Vanuit dat oogpunt bekeken denk ik dat ze over een paar weken een plank lager zal willen werpen. Ik houd in ieder geval de deur naar de kledingkast angstvallig dicht. Van mij geen bh-mandje op lage hoogte, als wel de schone wasmand. Wordt mogelijk vervolgd.

Uitgelicht.

Kijkje op bouwplaats ziekenhuis

Op de bouwplaats van het Hospital Nobo Otrobanda konden belangstellenden zaterdag een kijkje nemen. 1500 mensen kwamen kijken naar het ziekenhuis in aanbouw.

Foto's: **Edsel Sambo**

Vonnis psychiatrische behandeling kan niet worden uitgevoerd

Gevaarlijke psychoot na celstraf

Gerda Brand kijkt boos en strijdbaar voor zich uit. Naast haar staat buurvrouw Etty Akasio. Ze kijken allebei naar de zwartgeblakerde resten van het kartonnen huisje van hun buurman, Jamel Lomp. Ook zijn auto, naast het huis is volledig uitgebrand. "Een paar weken geleden in brand gestoken", zegt Etty. Maandag komt hij vrij. "Niemand in Tera Pretu wil hem terug, niemand! Moeten er eerst doden vallen?"

Tekst en foto's: **Dick Drayer**

Etty Akasio en Gerda Brand kijken naar de zwartgeblakerde resten van het huisje en de auto van hun psychisch gestoorde buurman.

"Ik ben enorm teleurgesteld in de overheid. Verbijsterd ook, over zoveel domheid", zegt Gerda. De buurt onderstreept de noodkreet met een handtekeningenactie. 35 buurtbewoners doen mee.

Buurvrouw Etty is de nicht van Jamel. Iedereen in Tera Pretu is familie van elkaar. Haar man, Oswin, is vorig jaar december met een machete aangevallen door Jamel. Die heeft daarop geschoten met een pistool en Jamel geraakt in de borst. Beiden moesten zitten. Oswin zit nog steeds vast, maar Jamel is alleen maar bedreiging ten laste gelegd.
In april heeft de rechter hem daarvoor veroordeeld. Tien maanden moet hij de cel in, waarvan vijf voorwaardelijk met aftrek van voorarrest. Hij heeft zijn straf maandag dus uitgezeten. Maar, niet onbelangrijk, in het vonnis staat ook dat Jamel zich voor de duur van één jaar moet laten behandelen in een psychiatrische kliniek.
"En daar zit een kink in de kabel", zegt Norman Serphos, woordvoerder van het Openbaar Ministerie. "Capriles heeft laten weten dat ze deze meneer niet kunnen opnemen binnen de instelling. Het is een man die soms heel agressief kan zijn en Capriles zegt dat ze daar niet op bemand zijn; ze hebben niet de faciliteiten om zulke mensen te behandelen."
Volgens Serphos kan Capriles niet gedwongen worden Lomp op te nemen. "Ze zijn het niet verplicht, ook al ligt er een gerechtelijk vonnis. Trouwens ook de Reclassering trekt zijn handen af van de man, omdat zij niet veel kunnen als Capriles afhaakt. We hebben geen titel om hem langer vast te houden. Hij heeft zijn gevangenisstraf uitgezeten."

Jamel Lomp is 49 jaar oud. Hij heeft een groot deel van zijn leven in de gevangenis doorgebracht. In Nederland en in Engeland. Een psychiatrisch patiënt. Door de buurt wordt hij psychopaat genoemd.
"Wij wonen hier nu veertien jaar in Tera Pretu", zegt Hans Brand, de man van Gerda. Samen runt het Nederlandse koppel een thuisplek voor kinderen, jongeren en volwassenen met problemen: 'Fundashon Alliansa di Lus'. "Vorig jaar kwam Jamel in ons leven, in juli. Hij kwam uit Nederland en begon een grote rechthoekige geul te graven in de mondi, 50 meter van ons huis. We dachten eerst dat het een man van Aqualectra was. Maar al snel bleek dat hij hele andere bedoelingen had. Zo hoorden we dat hij in de buurt had gezegd dat de geul met twee-steensmuurtje bedoeld was voor makamba's; om ze daar te begraven."
Volgens Hans begon Jamel mensen te bedreigen. "Ook mijn vrouw. Twee dagen later werd hij opgepakt, met groot politievertoon. Later werd hij veroordeeld voor bedreiging. Een hele opluchting voor ons, want nu waren we tenminste even van de dreiging verlost."
Zijn koffer lag nog bij familie. Toen die de inhoud daarvan bekeken, ontdekten ze een psychiatrisch rapport uit Engeland. Daarin werd duidelijk dat Jamel een gevaarlijke man is, die daar inmiddels persona non grata was verklaard. Hij had in Engeland in een kliniek gezeten en verplegend personeel mishandeld.

Psychotisch

Gerda is psychiatrisch verpleegkundige en ziet in de stukken een beeld van een psychotische man, die niet in de gevangenis hoort, maar behandeld moet worden. "In hetzelfde rapport lezen we dat Jamel in Nederland is veroordeeld voor doodslag. Ook staat er dat Jamel voor altijd zou moeten worden opgenomen in een gesloten instelling. Hij kan niet beter worden, behandelen helpt niet."
Na een vlucht uit Engeland belandde Jamel in Amsterdam, waar hij werd behandeld in een psychiatrische instelling. In oktober 2014 gaf hij aan terug te willen naar Curaçao. Hij kreeg een enkele reis en vertrok. Gerda is daar nog het meest over verontwaardigd. "Hoe kun je een man met zo'n dossier naar Curaçao sturen? Dat moet opzet zijn, zo van: we zijn van hem af. Ik vind dat Nederland hierop moet worden aangesproken. Bovendien moet hij nog 62 dagen gevangenisstraf uitzitten daar." Dat laatste is geen oplossing, erkent ook Gerda. "Deze man hoort niet in de gevangenis. Maar hij hoort ook niet in de maatschappij. De buurt loopt gevaar! Maar ook Jamel zelf."
En dat is inderdaad gebleken. Jamel beschuldigde Oswin, zijn aangetrouwde neef, van diefstal van een fan uit zijn auto. Dat had hij via een satelliet gezien, zei hij. Jamel werd zo agressief, dat Oswin besloot met zijn gezin onder te duiken.
Op 30 december vorig jaar kwam hij samen met zijn vrouw terug om kleren op te halen. Toen Jamel zijn buurman zag, pakte hij een machete, wikkelde die in een doek en liep op het huis van Oswin af. Op de porch ontstond een vechtpartij, waarbij Oswin onthoofd dreigde te worden. Hij wist zich los te rukken en pakte een pistool. Jamel werd twee keer in zijn borst geraakt.
In verwarde toestand werd hij naar het Sehos vervoerd, waar hij niet in bedwang kon worden gehouden en vluchtte.

weer terug in Tera Pretu

De kogels zaten nog in zijn lijf. Bij Seru Chikitu werd hij achterhaald, overmeesterd en gearresteerd. Oswin moet een jaar de cel in, Jamel vijf maanden met aftrek van voorarrest. En hij moet zich laten behandelen in een psychiatrische kliniek.

Klinika Capriles

Directeur Waldi Oostburg van Klinika Capriles wil niet praten over Jamel Lomp. "Ik mag op al uw vragen geen antwoord geven. Het gaat hier om het medisch beroepsgeheim en om informatie over een patiënt. Alles wat ik kan zeggen is dat we onze mening kenbaar hebben gemaakt aan het Openbaar Ministerie, zij weten ervan." Los van de zaak Jamel, geeft Oostburg toe dat Capriles patiënten kan weigeren. "Natuurlijk, wij hebben een eigen verantwoordelijkheid. De kliniek is zelfstandig. Ik ben verantwoordelijk voor de veiligheid van iedereen, inclusief mijn personeel en andere patiënten."

Oostburg vindt dat Curaçao een groot probleem heeft als vonnissen niet kunnen worden uitgevoerd. "In Nederland hebben instellingen bepaalde veiligheidsniveaus. Opgelegd door de minister van Justitie. Je hebt een algemeen psychiatrisch ziekenhuis, zoals Capriles. Dan heb je forensische klinieken en vervolgens heb je een tbs-kliniek. Dat is een gevangenis. Voor al die soorten instellingen zijn er regels. Op Curaçao hebben we helemaal niets."
Volgens Oostburg gaat het om veiligheid. "Het gaat niet om behandelen of niet. De vraag is simpel: hoe veilig is deze man of hoe veilig zijn andere patiënten in een instelling? Hoe veilig is het personeel? De veiligheid moet binnen redelijke grenzen gegarandeerd zijn en daarom heeft een minister van Justitie in Nederland veiligheidsniveaus vastgesteld. En die zijn op Curaçao niet aanwezig. Niemand stelt niets vast op Curaçao! En dan zeggen ze: zoek het maar uit. Nou, ik vertel u: we zoeken het niet uit!"

Gevaar

"Het Openbaar Ministerie staat met de rug tegen de muur", zegt Norman Serphos. Hij is het eens met Gerda, dat de buurt gevaar loopt. "De officier van justitie heeft contact met de politie van Bándabou. We hebben speciale instructies gegeven en de politie houdt de situatie nauwlettend in de gaten. Meer kan op dit moment niet, we zullen er mee moeten leren leven."
Een brief van gevangenispsychiater dr. Heijtel maakt nou juist dat onmogelijk, volgens Hans. "Die man schreef ons dat we van psychiatrische zorg van de heer Lomp niet veel hoeven te verwachten. In Engeland en Nederland was het nooit gelukt hem in het gareel te krijgen. In Engeland is hem verdere toegang verboden en in Nederland is hij uitgeburgerd middels een enkele reis naar Curaçao. Het enige dat hij ons adviseerde was om uit zijn buurt te blijven. Dat gaat lekker makkelijk als je buren bent!"

> ‘Wie moet voor zijn opname in Nederland betalen?’

Heijtel had volgens Gerda al na de tweede veroordeling, in oktober 2015, volgens het gerechtelijke vonnis een ambulante behandeling moeten aanbieden, maar deed dat niet. "We hebben een klacht ingediend bij de Inspectie voor de Volksgezondheid. En daar vertelden ze dat er drie criteria zijn voor een zogenaamde KZ-verklaring. Er moet een stoornis worden vastgesteld, de patiënt moet een gevaar voor zichzelf en voor zijn omgeving zijn en er moet opvang zijn. Die eerste twee snap ik nog wel, maar die laatste? Wat is dat nou? Eigenlijk zegt de overheid tegen ons: u heeft een openhartoperatie nodig, maar we hebben geen operatiekamer, dus u bent weer gezond! Dat is toch te gek voor woorden?"

Nederland

Hans wil de vergelijking nog wel even doortrekken. "Als ik hier op Curaçao niet behandeld kan worden met een medische klacht, dan sturen ze me toch naar Miami, Bogotá of Nederland? Waarom kan dat hier niet?"
Het OM zegt tegen Hans en Gerda wel bezig te zijn Jamel naar Nederland te krijgen. Maar in een brief van 23 maart dit jaar, schrijft officier van justitie Reagan Celestijn, dat 'ondanks alle inspanningen om de heer Lomp in een inrichting in Nederland op te doen nemen, dit helaas niet mogelijk is gebleken'. "Kort gezegd komt het neer op de vraag 'wie voor zijn opname in Nederland moet betalen'. Aangezien een opname van de heer Lomp niet gebaseerd is op een Nederlands forensisch kader, zijn er geen mogelijkheden om de heer Lomp vanuit Curaçao in Nederland op te doen nemen waarbij de kosten tevens door de Nederlandse staat worden vergoed."

Opnieuw opgepakt

Vorige week vrijdag, 3 juni, is Jamel Lomp opnieuw opgepakt. Vijf dagen zat de buurt in angst en spanning. Een avond en een ochtend met nieuwe bedreigingen aan het adres van de directe buren. "Dit keer hield de politie woord", zegt Hans. "We hebben gebeld en ze kwamen meteen. Maar een oplossing is deze nieuwe arrestatie niet."

> ‘En dan zeggen ze: Zoek het maar uit!’

"Er komt ook geen oplossing voor", zegt OM-woordvoerder Serphos. "De gemeenschap is zo klein. We hebben misschien één zo'n patiënt per jaar. De kosten die dat met zich meebrengt zijn zo hoog, dat is niet in balans. Wij hebben voorgesteld om federaal een oplossing te zoeken. Een jeugdgevangenis samen met St. Maarten en Caribisch Nederland. Een tbs-kliniek. Het samen doen en de kosten delen. Daar wordt wel over gepraat, maar dat gaat nog jaren duren. Als het federale idee sowieso wordt opgepakt. Wij zijn daar voorstander van. Trek ook Aruba erbij. St. Maarten heeft net als Curaçao die instellingen nodig. Dat staat ook in de wet. Maar hoe bekostig je dat op 50.000 inwoners?" Volgens hem heeft Tera Pretu er weliswaar nu niets aan, maar de politiek is echt aan zet. Minister Nelson Navarro van Justitie en diens collega Siegfried Victorina van Gezondheid. "Niemand anders", zegt Serphos.
"En als dat allemaal te lang duurt?", zegt Gerda. "Kan Curaçao toch gewoon afspraken maken met zorginstellingen in Nederland? Instellingen die wel de juiste zorg kunnen bieden."

Hans en Gerda Brand wonen 14 jaar in Tera Pretu. Het was rustig tot Jamel er juli vorig jaar kwam wonen.

Stefan Brijs: Ik gebruik de waarheid

Het jongste boek van de bekroonde Belgische schrijver Stefan Brijs, 'Maan en zon', speelt zich af op Curaçao, het eiland waar zijn vrouw is geboren. "Bij dit boek dacht ik: ik kom wel heel dichtbij de gevoelens van mensen, misschien kwets ik mensen. Ik was bang voor reacties en ik was bang voor gevoelens want ik ken mensen die op Curaçao wonen."

Tekst: **Judice Ledeboer** Foto: **Annaleen Louwes**

"Het thema speelt zich nog steeds af in het hier en nu. Het was heel spannend om het te schrijven. Dat is het juiste woord", aldus Stefan Brijs.

'Maan en zon' is een generatieroman over afkomst en armoede, eer en bedrog – een verhaal over vaders en zonen en de ziel van een eiland. Tijdens een doorwaakte nacht denkt broeder Daniel terug aan zijn bijzondere band met de familie Tromp.

De Ñapa sprak met de auteur over het schrijven van het boek, de totstandkoming van het verhaal en hoe hij zich nu voelt. "Ik voel me opgelucht. Heel opgelucht. Absoluut. In alle bescheidenheid, het is geworden wat ik wilde en daar mag ik trots op zijn", zegt Brijs via Skype vanuit zijn woonhuis in het Zuid-Spaanse Andalusië waar hij sinds twee jaar woont.

Hij heeft er vier jaar over gedaan om het boek te schrijven en is vier keer naar Curaçao gekomen om met mensen te praten, de sfeer te proeven en om zich te kunnen inleven. "Dat is een van mijn krachten. Ik kan me heel goed inleven in personages."

Dat hij ooit een boek over Curaçao wilde schrijven was voor hem overduidelijk. Volgens hem bestaat de thematiek in het boek ook in Vlaanderen. De armoede waaruit mensen proberen te komen en proberen om het juiste pad te vinden. Dat er zoveel belangstelling voor dit boek is komt volgens hem door de boeken die hij eerder heeft geschreven, zoals 'De Engelenmaker' dat in meer dan vijftien landen is verschenen, van Rusland en Amerika tot China.

De belangstelling voor Curaçao komt door zijn vrouw die op het eiland is geboren en er dertien jaar woonde. "Ik heb me altijd afgevraagd wat er zo bijzonder is aan het eiland, want er werd door haar en haar ouders altijd over Curaçao gesproken. Haar ouders kwamen uit Brabant en haar vader gaf Engels op Curaçao op de St. Martinus school. Na de opstand van 1969 zijn ze in 1970 teruggegaan. Ik hoorde altijd verhalen over Curaçao. Hun hele huis ademde Curaçao uit. In de keuken, de wc, de woonkamer. Alles was Curaçao. Als er ergens over werd gesproken, gingen er van de drie zinnen twee over Curaçao. Ik wilde weten waarom dat was."

Brijs kwam voor het eerst op Curaçao in 1999 om het millennium te vieren. Hij was nog nooit in de tropen geweest. Voor hem was het eiland compleet nieuw. "Ik zag op het eiland zoveel tegenstellingen: armoede en rijkdom, de ruwe natuur en de stranden en die zon. Ik vond het een onaangename ontmoeting. Ik had weinig levenservaring en kwam als toerist tussen de mensen van het eiland terecht. We gingen op bezoek bij kennissen en vrienden van mijn vrouw en zo kwam ik in contact met de mensen van het eiland. Ik vond het fascinerend. Het was de eerste keer aantrekken en afstoten."

Een onaangename eerste ontmoeting met Curaçao

De schrijver kwam op het idee om een boek te schrijven over Curaçao nadat hij in 2001 een krantenartikel had gelezen. "Dat artikel was voor mij een begin", aldus Brijs. "Ik wilde weten wat daar was gebeurd. Op basis daarvan is het boek ontstaan. Dat artikel had ik, meer niet."

Bij Brijs ontstond het verhaal gaandeweg. "Zo gaat het met al mijn boeken", legt hij uit. "Meestal als ik aan een roman begin heb ik niets en dan begin ik met een klein idee. Oorspronkelijk wilde ik het verhaal van Max vertellen, maar ik besefte dat ik drie generaties nodig had om het verhaal van Max te vertellen."

Brijs is zelf onderwijzer, net zoals de broeder in het boek die het verhaal vertelt. Hij werkte in het onderwijs op een middelbare school en begeleidde leerlingen. In België heet dat letterlijk 'opvoeder'. "In mijn boeken gaat het altijd over afkomst en opvoeding, ouders, kinderen, relaties en hoe ze het leven zuur kunnen maken. Dat komt vaak terug. Het heeft ermee te maken dat ik opvoeder ben. Ik heb altijd kinderen begeleid in de opvoeding, ook met psychische problemen."

Hij schrijft ook over twee gescheiden werelden. Daar kiest hij bewust voor in al zijn boeken. "Ik neem het op voor de man zonder stem, de man die genegeerd wordt, de verschoppeling. En ik wist dat als ik over Curaçao zou gaan schrijven dat het niet over de blanke kant zou gaan, maar vanuit de zwarte kant, uit een zorg van medeleven. Niet uit medelijden, maar medeleven. Ik wilde me er in verplaatsen, er tussen zijn."

In 2012 ging Brijs terug naar het eiland. Daar ging hij effectief praten met mensen die hij kon gebruiken voor in zijn boek, onder andere met een broeder en een taxichauffeur. "De taxichauffeur die ik op Curaçao sprak zat toen in een verpleeghuis. Wij hebben twee uur gepraat in een mengeling van Nederlands, Papiaments en Engels. Hij maakte veel grapjes. Deze man had vroeger een Dodge en dat heb ik ook in mijn verhaal gebruikt. Hij was behoorlijk oud en stierf toen hij 99 was. En heel apart is dat hij stierf op de dag dat ik mijn script inleverde."

De auteur heeft zich verdiept in de problematiek die zich afspeelde in de tijd die hij beschrijft in het boek. Het gaat over ruim veertig jaar. Hij geeft ook de twijfels aan die er speelden bij de mensen. Op een gegeven moment zegt een van de broeders: "We hebben niets anders geprobeerd dan blanken van hen te maken. Liefst van al nog Nederlanders. Onze taal, onze cultuur, onze normen en waarden, alleen die telden. We dachten dat we ze vormden, maar in werkelijkheid waren we bezig ze te vervormen. En met alle respect, dat was verkeerd. Volkomen verkeerd. Het is hoog tijd om dat te erkennen."

Naar aanleiding van de gesprekken en de vele getuigenissen die Brijs heeft gelezen, met name over 30 mei 1969, kwam hij in die zin tegenover het 'vormen en vervormen'. "Toen kon ik dat duiden. Met die ene zin wordt eigenlijk het hele boek samengevat. Je vergeet dat mensen een soort eigenheid hebben en dat je daar voorzichtig mee moet omgaan. Ik ben niet op zoek gegaan naar wat er is misgegaan op het eiland, maar het ging over wat loopt er mis, wat zijn de gevolgen. Ik wilde vanuit Max en Roy (de vader van Max) het verhaal doen en wat het met hen doet. We zien de statistieken, zoveel is de criminaliteit, maar ik ga op zoek naar hoe het zo ver is gekomen. Dat toon ik door de personages en enkele mensen er omheen."

Om zich helemaal in te leven in culturen, samenlevingen en mensen leest Brijs veel. "Ik studeer ook voor die boeken.

Ik praat met veel mensen en luister en kijk." Hij pikt er kleine dingen uit die hij uitvergroot of naar zijn hand zet. Hij is diverse keren naar het eiland gekomen en sprak er ook met Frank Martinus Arion en Tip Marugg om de mentaliteit te leren kennen. Hij toont graag aan hoe het is. En dan ook hoe het zou kunnen zijn. "Dat is die opvoeder in me", zegt hij dan. Volgens hem is het allemaal fictief wat hij schrijft. Toch zit er wel een hoog waarheidsgehalte in. "Ik gebruik de waarheid en zet die naar mijn hand."

en zet die naar mijn hand

Ook de opstand van 1969 komt ter sprake. Brijs zegt daarover: “30 mei is eigenlijk de 9/11 van Curaçao. Het eiland is toen veranderd. Er is iets gebeurd. Het eiland is nooit meer hetzelfde geweest. Het probleem is dat je in alle interviews twintig jaar later leest: uiteindelijk heeft het niets veranderd.”

Er wordt gezegd dat schrijvers putten uit eigen ervaringen. In het boek beschrijft Brijs een paar scènes waarbij de emotie geraakt wordt. Op de vraag of die scènes eigen ervaringen zijn geweest antwoordt hij: “De emoties staan tussen de regels. Je mag in de scènes niet te veel vertellen en je moet ook iets aan de lezer overlaten. En ja, er is een scène die een ervaring was waarmee ik toen al besloot om die ooit in een boek te gebruiken.”

Over zo’n scène doet de schrijver niet lang, maar over een scène die volledig fictief is kan hij dagen, soms zelfs maanden doen. “Want elk woord dat te veel is moet je schrappen. Ik schrijf, ik laat liggen en dan ga ik weer verder. Ik herinner me dat ik bij een bepaalde scène veel meer tijd nodig had omdat ik het niet zelf had meegemaakt.”

Brijs wil zijn personages zo levensecht mogelijk maken en verplaatst zich dan ook in die personages met hun karakter. “Ik ben voortdurend bezig met: wat is de reactie als... En als dat gebeurt dan is de reactie zo. Het moet wel passen bij de personages, in de tijd en de tijdsgeest en de mentaliteit van het eiland.”

Bepaalde scènes behoeven ook geen uitleg. “De lezer vult het zelf wel in”, legt Brijs uit. “Dat heb ik met de jaren geleerd. Ik durf nu veel meer te schrappen. Als beginner legde ik meer uit. Dit boek is leger dan ooit qua stijl. Ik kan er geen zin meer aan toevoegen. Het is een heel gecomprimeerd verhaal. Ik vertel veertig jaar in 300 pagina’s. Ieder woord, elke zin is belangrijk. Ik had meer kunnen schrijven. Daar ging het me niet om. Het ging om de kracht van het verhaal.”

Het boek stopt in 2001. Brijs zegt daarover: “Daar was het afgelopen. Misschien ook omdat ik iets minder vat heb op de huidige situatie. Als ik het had willen verlengen zou ik in herhaling vallen, want ik heb de indruk dat er weinig veranderd is in de laatste tien jaar.”

Toen het boek af was voelde Brijs zich nerveus. “Meestal voel ik me heel opgelucht. maar nu was ik nerveus. Dat heb ik nog nooit gehad. Het is mijn meest realistische roman. Al mijn andere romans waren verzonnen verhalen.” Dit was ook het eerste boek waarvan hij het einde had. Dat krantenartikel, dat hij al in 2001 had uitgeknipt. Hij bewaarde het en tien jaar later kwam het tevoorschijn. Brijs wist toen meteen dat dit het zou zijn. “Dit was het verhaal dat ik wilde vertellen. Daar was mijn verhaal en ik wilde het tonen, hoe heeft het zo ver kunnen komen dat die man daar is gevonden. De buik opengesneden.”

Het verhaal gaat over herkenbare thema’s, zoals de verleiding. “De kracht van de verleiding. Je moet heel sterk zijn om de verleiding van het geld en de aandacht te kunnen weerstaan. Als je in een armoedemilieu opgroeit is de verleiding veel groter. Je kunt drie, vier keer nee zeggen, maar dan kun je het niet meer.” Ook thema’s als wantrouwen en achterdocht komen ter sprake. “Wat mij is opgevallen bij de mensen die ik sprak is dat de mensen heel open spreken, maar als je zegt dat het gedrukt gaat worden dan mag niets van de woorden herhaald worden. Dat zie ik ook als een vorm van wantrouwen.”

De auteur was voortdurend op zijn hoede voor clichés, want uiteindelijk komen er veel clichés aan bod. “Maar die zijn er nou eenmaal”, zegt hij. “Ik merk het hier nu in Spanje waar ik twee jaar woon dat er heel wat clichés zijn over Spanjaarden, en dat die kloppen. Het zijn clichés en als je er middenin zit en je woont er en je kijkt om je heen, dan zie je dat ze er zijn. In die zin hoef je je niet in te houden, want het is gewoon zo.” Brijs vond het ook leuk dat hij humor in zijn verhaal kon stoppen. Dat deed hij voor het eerst bij het schrijven van een roman.

Ook tijdens zijn voorbereidingen en tijdens het schrijven is Brijs de tegenstellingen tegengekomen die hem tijdens zijn eerste bezoek aan het eiland in 1999 opvielen. Hij schreef drie jaar lang aan niets anders dan het boek en was er dag en nacht mee bezig. Om de twee hoofdstukken liet hij zijn vrouw lezen wat hij geschreven had. “Ik schreef dingen die vanuit haar herinneringen weer terugkwamen. Dingen die ze was vergeten. Zij moest in die tijd samen met haar ouders vluchten na de opstand. Wat zij las was voor haar een hele openbaring. Ze moest mij af en toe wel temperen als ik me ‘aanstelde’, maar dat doe je als schrijver”, aldus Brijs. Ook een goede kennis, een ‘tante’, geboren en getogen op Curaçao werd gevraagd om mee te lezen en om feedback te geven. Brijs vertelt dan lachend: “Ze zei eens: die broeder keek niet naar de vrouwen, dat kan niet. Die broeder Daniel is zwart.”

Ondanks alles – de tegenstellingen, het wantrouwen en de achterdocht, de verleidingen die niet weerstaan kunnen worden – heeft Brijs het gevoel als buitenstaander dat de mensen van het eiland houden. “Dat merk je voortdurend. Iedereen weet dat het er slecht aan toegaat, maar dat zal nooit in het groot en openbaar worden verkondigd. En ondanks dat alles is iedereen trots op het eiland. Dit is van ons, dit is ons eiland.”

Brijs zegt nog dat het goed is dat hij een Vlaming is en geen Nederlander, ‘want dan heb je weer een Nederlander die zegt hoe het is en hoe het moet’. “Ik heb het echt geschreven als buitenstaander en hoe die naar het eiland kijkt.”

Er is in Nederland en België veel belangstelling voor het boek. De auteur is vooral benieuwd naar reacties van jongeren. Uit die hoek heeft hij nog niets gehoord. Hij vindt het een goed boek voor jongeren van 16-18 jaar, die zichzelf gaan herkennen. “Overigens is het voor iedereen een goed boek om te lezen”, vult Brijs dan aan.

Voor het schrijven van de roman heeft Brijs vier jaar lang in gedachten op het eiland gewoond. Thans is hij bezig met een boek over Andalusië, een soort logboek over wat hij ziet, hoort, ruikt en voelt, een jaar lang. “Het is een non-fictie boek, beschrijvend en vertellend”, legt hij uit. “Als ik weer een roman ga schrijven ben ik drie tot vier jaar bezig en dat wil ik nu even niet.”

Letra

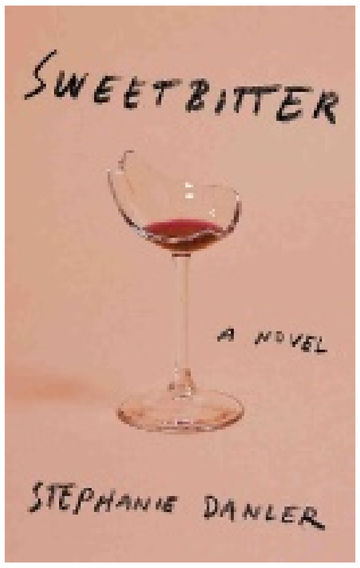

Stephanie Danler

Oudere lezers die zich afvragen hoe het is om in een restaurant te werken, of hoe het tegenwoordig is om adolescent te zijn kunnen mooi terecht bij ‘Sweetbitter’, de debuutroman van Stephanie Danler. De laatste jaren zijn er veel boeken verschenen over de café- en restaurantcultuur. De meeste zijn informatief en ontspannend. Dit is een serieuze roman die gewoon over ‘het leven’ gaat.

Iedereen denkt het te kennen en toch blijkt alles altijd weer anders uit te pakken. Schitterend als het je lukt je waan overeind te houden en blijvend ervan uit kunnen gaan alles onder controle te hebben. Sweet. Helaas, of misschien beter gelukkig, dat lang niet iedereen daarin slaagt. Bitter. De omgeving is wreed, want voordat je erg erin hebt word je als ‘loser’ afgedaan. Onder het oppervlak van zoete schijn en glamour speelt zich een strijd op leven en dood af.

Op weg naar haar spannende nieuwe baan in een restaurant in New York vraagt de hoofdpersoon, al aardig wereldwijs, zich af: “How am I going to live here? Someone is going to have to change, them or me.” Het lukt redelijk, zo lijkt het op het eerste gezicht. Dan slaat de jungle toe. Slangen, spinnen, muskieten en schorpioenen liggen overal op de loer. En het ergste is nog wel je eigen twijfel. Daar is weinig tegen opgewassen. “Not being able to swipe into the subway when people are backing up behind you. Waiting for him at the bar. Leaving your purse open on a stool with a mess of bills visible. Mispronouncing the names while presenting French wines... Not knowing who the mayor is. Throwing up between your feet on the subway stairs. On a Tuesday.”

Kortom, een indrukwekkend debuut.

Mihail Sebastian

Regelmatig worden schrijvers van vroeger (her)ontdekt die in hun eigen tijd onopgemerkt bleven, of slechts door een handjevol liefhebbers werden gelezen. Bekende voorbeelden zijn Sandor Marai en John Williams. Of worden eindelijk buiten hun eigen taalgebied ontdekt, zoals de Japanse Natsume Soseki.

Die kant lijkt het nu op te gaan met Mihail Sebastian (pseudoniem van Iosif Mendel Hechter), de joods-Roemeense auteur die een kleine eeuw geleden enkele prachtige werken schreef in het Roemeens. De nogal antijoods ingestelde intelligentsia van Roemenië reageerde dubbel. Zijn wereldberoemde vriend, Mircea Eliade, had zich zojuist aangesloten bij de IJzeren Garde, de extreem fascistische partij van Roemenië. Zo erg had hij het niet verwacht. Nadat hij de Wereldoorlog overleefde, kwam hij kort na de oorlog bij een auto-ongeluk om het leven. Deze jaren wordt hij in eigen land herontdekt en gewaardeerd.

Zojuist is zijn belangrijkste werk ‘For Two Thousand Years’ in Engelse vertaling verschenen. Een jonge joodse student zwerft rond in het Boekarest van de jaren dertig, kijkend, drinkend, pratend, gokkend en balend af en toe. Langzaam dringt het tot hem door dat de schemering (dat het reeds schemerde begreep hij wel) overgaat in diepe duisternis. Daarover schrijft hij ingehouden, subtiel, ironisch soms, en openhartig.

‘Nederland wil geen standpunt innemen en geen vuile handen maken’

De Ñapa sprak vorige week met de arts Nohelia Rojas Ruiz over haar leven in Venezuela, waar de economische- en veiligheidssituatie met de dag verslechtert. Deze week volgt een interview met de uit Venezuela afkomstige politicologe Sasha Ojeda Mendoza, die woont in Nederland en werkt bij de gemeente Amsterdam. Ook Mendoza is pessimistisch over de koers die haar moederland vaart en ze stelt dat zich daar momenteel een humanitaire ramp voltrekt.

Tekst: **Johannes Visser** Foto’s: **AFP/Ronaldo Schemidt** en **Federico Parra**

Hoewel Mendoza niet verwacht dat haar landgenoten massaal naar de Caribische eilanden zullen vluchten, moet het Koninkrijk zich wat haar betreft wel voorbereiden op een noodsituatie. Ze roept Den Haag op om een standpunt in te nemen over de ontwikkelingen in Venezuela.

De 25-jarige Mendoza is in Valencia geboren en woonde daar tot haar achtste, toen ze met haar moeder naar Nederland verhuisde.

Dat was in 1998, enkele maanden voordat Hugo Chávez voor het eerst de verkiezingen won. Ze vertelt dat ze in 2003 met haar moeder in Venezuela op vakantie was, in verkiezingstijd. “Er stonden overal borden langs de weg, waarop stond ‘Socialismo o la Muerte’ (het socialisme of de dood, red.). Ik vroeg mijn moeder hoe het mogelijk was dat mensen voor die keuze konden worden gesteld. Op school bestudeerden we de Tweede Wereldoorlog en de opkomst van Adolf Hitler. Dit was voor mij het omslagpunt, toen besloot ik dat ik politicologie wilde gaan studeren.”

De Venezolaans-Nederlandse Politicologe Sasha Ojeda Mendoza

De ‘Bolivariaanse’ revolutie

Mendoza is afkomstig uit een middenklasse gezin in Venezuela. Haar familie was van meet af aan fel gekant tegen het socialistische beleid van Chávez, maar ze zegt wel begrip te kunnen opbrengen voor de opkomst van de inmiddels overleden charismatische president. De Venezolaanse regeringen in de decennia voor Chávez voerden een veelal neo-liberaal economisch beleid, ook wel bekend als de ‘Washington Consensus’, waarop veel kritiek kwam omdat het leidde tot grote inkomensverschillen. Volgens Mendoza was het volk toe aan iets nieuws en Chávez leek dat te bieden.

De eerste campagne van Chávez had volgens haar sociaal-democratische eigenschapen, maar nog niet het radicaal socialistische karakter dat later zou volgen. “In de praktijk was zijn beleid socialistisch, maar hij bouwde geen fundament zoals in andere socialistische democratieën. Het was vooral oliegeld uitdelen.”

Het duurde lang voordat de bevolking doorhad wat de economische gevolgen zouden zijn van de Bolivariaanse revolutie. Na een landelijke staking in 2002 en een coup door het leger, die vervolgens werd teruggedraaid, nationaliseerden de Chavistas de olie-industrie verder. Volgens Mendoza viel Cháves’ strijd tegen de grote multinationals goed bij een meerderheid van de bevolking, maar werd het voor het bedrijfsleven snel duidelijk dat het meer zou verliezen indien het beleid werd voortgezet. In de daaropvolgende jaren werden steeds meer bedrijven door de regering geëxproprieerd.

Bij PdVSA werd het voltallige bestuur de laan uitgestuurd. ‘Lastige’ medewerkers werden vervangen door Chávez-loyalisten die vaak geen achtergrond in de petrochemie hadden en incapabel waren. Volgens Mendoza werd de oliemaatschappij omgevormd tot de motor van het land. “Toen Chávez aan de macht kwam, was het verwijt aan zijn voorgangers dat het land te veel afhankelijk was van olie. Nu komt 95 procent van de export uit de olie, het is de enige inkomstenbron. Venezuela produceert bijna niets meer zelf en moet duur voedsel importeren.”

Mensen staan in de rij om in een supermarkt basisbenodigdheden te kopen in de wijk Petare in Caracas op 7 juni. President Maduro heeft een programma gelanceerd om het verkopen op de zwarte markt van gesubsidieerd voedsel tegen te gaan. Volgens hem worden de tekorten kustmatig gecreëerd door een elite die het socialistisch-economische model van Venezuela wil vernietigen en hem wil verdrijven.

Na Chávez de zondvloed

De socialistische president overleed in 2013. Zijn opvolger Nicolás Maduro heeft volgens de politicologe het land financieel en economisch op het meest vervelende moment geërfd. “Chávez heeft niks van de gigantische problemen hoeven meemaken. Dat is jammer, want nu wordt hij nog steeds als een held gezien in plaats van als degene die de problemen heeft veroorzaakt.” Volgens Mendoza was hij vooral een goede verkoper. “Hij kon zich overal uitpraten en kwam ermee weg, hij was leuk om naar te luisteren en dreef de spot met het Westen. Daarentegen is het duidelijk dat Maduro geen echte politicus is. Tijdens interviews komt hij er niet uit, het is geen slimme man.”

En hij heeft de wind tegen. De inkomsten zijn door de lage olieprijzen fors gedaald. Binnen de Verenigde Socialistische Partij staan de neuzen niet dezelfde kant op, wat de situatie explosief maakt. Ook het leger is volgens Mendoza verdeeld. “Nu staan de militairen nog achter de regering, omdat ze denken de rit te kunnen uitzitten tot aan de nieuwe verkiezingen. De oppositie heeft echter meer dan voldoende handtekeningen verzameld om een referendum te organiseren waarmee Maduro kan worden afgezet, maar de Nationale Kiesraad rekt tijd.” Ze stel dat recent aan het licht is gekomen dat de Kiesraad aan het ‘klooien’ is met de handtekeningen

Volgens haar is het mogelijk dat de regering besluit om Maduro te vervangen in een zogeheten ‘autogolpe’. Een revolutie als gevolg van massademonstraties vindt ze ook realistisch. De vraag is dan wat het leger gaat doen. Mendoza: “Als het puntje bij het paaltje komt, zal het leger niet de confrontatie met de bevolking aangaan. Ze weten ook dat deze regering op haar achterste benen loopt. Het land is failliet.”

Oorlogseconomie

Onlangs tuigde de regering een nieuw olie- en mijnbedrijf op onder de naam Camimpeg, dat verantwoording aflegt aan het ministerie van Defensie. Bij een mogelijk faillissement van PdVSA zouden de productiemiddelen naar dit staatsbedrijf kunnen worden overgeheveld, zodat de olieproductie kan doorgaan. Mendoza stelt dat de militarisering van oliegeld al een tijdje aan de gang is en ze verwacht dat ook van deze ontwikkeling weinig goeds komt. “Je kunt chemici niet vervangen door soldaten. De ervaring leert dat het fout gaat wanneer incompetente loyalisten de zaak overnemen. Het is alleen maar uitstel van het onvermijdelijke.”

Dat onvermijdelijke is het bankroet gaan van het land. Experts van de *Financial Times* zeggen dat het land al failliet is en dat de huidige betalingsproblemen het topje van de ijsberg zijn. De huidige betalingscrisis gaat slechts over het terugbetalen van de rente, zo’n 10 miljard dollar per jaar. Mendoza: “Om een direct faillissement uit te stellen worden de binnenlandse programma’s en voorzieningen afgeknepen, om 5 miljard dollar op te hoesten, zodat ze weer een halfjaar vooruit kunnen. Je kunt niet anders zeggen dan dat het land failliet is, maar de vraag is wanneer de boel klapt.”

Een groot aantal buitenlandse bedrijven is al gestopt met zakendoen met Venezuela vanwege de nationalisaties en betalingsproblemen. In april berichtte *Bloomberg* dat de regering niet in staat was om Europese bedrijven te betalen voor het drukken van nieuw papiergeld. Mendoza wil niet speculeren over de Venezolaanse betalingsverplichtingen aan de Isla op Curaçao, maar ze kan zich niet voorstellen dat deze een prioriteit zijn voor Caracas, aangezien er al nauwelijks geld is om de raffinaderijen in eigen land draaiende te houden.

Een demonstratie van de oppositie voor een referendum om president Nicolás Maduro af te zetten op 6 juni.

Humanitaire ramp

De politicologe in Amsterdam spreekt van een humanitaire ramp in Venezuela en ze vraagt zich af hoe lang de bevolking het nog pikt dat er geen eten en medicijnen zijn, dat de rijken tegen de armen worden uitgespeeld om de echte problemen in het land te verdoezelen. “Het is heel naar, mensen beroven elkaar voor de supermarkt. Dat iemand een omaatje omver duwt dat net eten heeft gekocht, dat is bijna geen echte criminaliteit meer te noemen, maar handelen uit wanhoop. Het kan bijna niet erger.”

Volgens haar is het verschil met landen als Noord-Korea of Zimbabwe dat Venezuela geen echte dictatuur is, omdat de regering onvoldoende zicht heeft op wat er gebeurt in de samenleving. “Er is geen systematische handhaving. Er worden wel mensen vervolgd, maar heel arbitrair.” Ze zegt dat ambtenaren wel in een precaire situatie zitten, omdat er volledig zicht is op hun leven en handelen. Degenen die zich als voorstander van het referendum hebben uitgelaten, worden gedreigd met baanverlies. Als je handtekening op de referendumlijst voorkomt, word je ontslagen. “Burgers nemen die dreigementen wel degelijk serieus, ook al is er geen systematisch geweld – behalve bij demonstraties dan.”

Mendoza heeft het idee dat veel Venezolanen het land willen ontvluchten. De meeste van haar vrienden zijn al vertrokken. Kortgeleden hebben twee vrienden met hun laatste geld een ticket naar Miami geboekt. Daar zitten ze hun toeristenvisum uit, waarna ze de illegaliteit induiken. Politiek asiel zit er niet in, omdat ze in eigen land formeel niet in levensgevaar verkeren.

Volgens Mendoza is Venezuela een oorlogseconomie zonder dat het land in oorlog is. “Mensen kunnen niet voorzien in hun basisbehoeften, ze kunnen geen kant op. Ouders sturen hun kinderen naar het buitenland. Alleen de ouderen en hun verzorgers blijven achter.” Een vriend van haar is alleen nog in Valencia om voor zijn moeder en oma te zorgen. Ze zegt dat de omringende landen, inclusief het Nederlandse Koninkrijk, zich moeten voorbereiden op een humanitaire ramp in Venezuela.

De Caribische buren

Vorige maand maakte het Rode Kruis op Curaçao bekend dat het maximaal 500 vluchtelingen uit Venezuela kan opvangen. Volgens Mendoza is er een rare situatie ontstaan voor zowel de eilanden als Nederland. “Nu speelt het debat in de Tweede Kamer om een visum voor Venezolanen in te stellen, maar ik denk niet dat je vluchtelingen tegenhoudt met een visumverplichting.”

Toch verwacht ze niet dat Venezolanen in groten getale richting de eilanden zullen komen, al erkent ze dat de situatie erg onvoorspelbaar is. “De meeste mensen gaan naar Colombia, je ziet nu al een grote toestroom die kant op. Pas als ze echt wanhopig worden omdat ze in levensgevaar verkeren, zullen ze op een bootje de zee trotseren. Nu zie je dat mensen op zoek zijn naar een beter leven, maar ze zijn niet op de vlucht. Men is nog relatief zelfredzaam.”

Nederland stuurde vorige week de Zr.Ms. Groningen voor patrouillering naar de wateren rond de eilanden, hoewel het marineschip in eerste instantie zou gaan helpen op de Middellandse Zee met de vluchtelingenproblematiek vanuit Afrika en het Midden-Oosten. Ook dit vindt Mendoza een vreemd signaal, omdat Den Haag niets zegt over een mogelijke noodsituatie in Venezuela, maar zich blijkbaar wel zorgen maakt. Volgens haar waait Nederland met alle winden mee. “Vanwege de handelsbetrekkingen wil de regering geen paniek zaaien, Maduro niet provoceren, dus ook geen standpunt innemen.”

Ze vindt dat de politiek zich moet uitspreken over de situatie in Venezuela. Ook de Tweede Kamer heeft gevraagd om een officieel standpunt, maar vooralsnog houdt de regering vast aan een afwachtende houding en is het vooral bezig met de eigen vluchtelingencrisis vanuit Syrië. Ook andere landen in de regio zouden volgens Mendoza een standpunt moeten innemen. “Stel dat er ineens veel vluchtelingen via de Cariben richting de VS zouden gaan, dan heeft dat land er ineens een belang bij. Maar wie heeft er nu een belang? Er is geen sprake van een oorlog of natuurramp, er is geen directe noodzaak tot ingrijpen.”

Ze zou het liefste zien dat het buitenland iets doet, al gaat het maar om politieke druk of voedselhulp voor de bevolking. “Maar dat is nu niet aan de orde. Ik wacht ook af, met pijn in mijn hart.”

Een vrouw draagt in de arme wijk 23 de Enero in Caracas een zak met basisvoedingsmiddelen van een van de door de overheid ingestelde voedseldistributiecentra genaamd CLAP (Comités Locales de Abastecimiento y Producción).

In het huis van Liliana Rojas (links) wordt er 2 juni geprobeerd het beste van de warme maaltijd te maken met wat er is de arme wijk Catia in Caracas. Een tekort aan basisvoedingsmiddelen is een groot probleem in Venezuela.

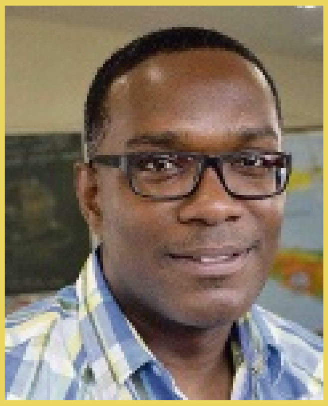

Work & Travel met Elton

Hoe meer hij reist, hoe meer hij van Curaçao gaat houden. Voorlopig is hij echter nog op wereldreis. Docent Aardrijkskunde Elton Sint Jago doet in de Ñapa maandelijks verslag van zijn belevenissen.

Botswana, het welvarendste land in Afrika

Met de bus stak ik de grens over van Zimbabwe naar Botswana. De hitte (41 graden Celsius) was bij de grens al te voelen en het land had te maken met een ernstige droogte, waardoor er vaak geen water was gedurende de dag.

Tekst: **Elton Sint Jago**

Botswana is het welvarendste land in Afrika dankzij de enorme diamantenproductie vanaf de jaren zestig. Er is wel armoede, maar daar heb ik weinig van gezien. Vergeleken met de rest van Afrika dat ik tot nu toe gezien heb, is het land heel wat schoner, meer georganiseerd en het heeft een goede infrastructuur. De meeste mensen spreken Engels en de lokale taal is Setswana. Ik wilde het noorden van het land ook bezoeken, de Okavango Delta, maar de prijzen zijn zodanig hoog dat ik het niet gedaan heb.

Het noorden is niet echt een bestemming voor backpackers, maar meer voor het elite-toerisme. Om toch wat van Botswana te zien besloot ik om een paar dagen in Gaborone te blijven, de hoofdstad die door de bevolking 'Gabs' genoemd wordt. Gaborone heeft ruim 300.000 inwoners, maar het gaf een kleinere en rustigere indruk vergeleken met ons eigen Willemstad dat veel minder inwoners heeft. Er wordt momenteel heel veel gebouwd in Gaborone dus er gaat veel veranderen in de komende jaren. De stad heeft niet echt veel te bieden voor de toerist, twee tot drie dagen is meer dan genoeg.

In de stad bezocht ik het Three Dikgosi monument, dat bestaat uit drie grote bronzen standbeelden van drie stamhoofden die een belangrijke rol speelden bij het verkrijgen van de onafhankelijkheid van het Verenigd Koninkrijk in 1966: Bathoen I, Sebele II en Khama III. Hierna liep ik door de Masa Square Mall en stak ik over naar het 'oudere' gedeelte van de stad. Ik nam een kijkje bij een park voor het parlementsgebouw waar een standbeeld van Seretse Khama staat, de eerste president van Botswana.

Via de 'Main Mall' liep ik door naar het Nationaal Museum, zeker de moeite waard om een goed beeld te krijgen van hoe men vroeger overleefd heeft in de droge, semi-aride gebieden in het land. Op een andere dag ging ik naar het 30 vierkante kilometer grote Mokolodi Game Reserve, waar ik een safari van twee uur gedaan heb. Het park heeft verschillende conservatie- en fokprogramma's en men heeft ook accommodatie ter plekke. De safari overtrof mijn verwachtingen. Ik zag giraffen en zebra's voor het eerst in het wild en dat vond ik erg bijzonder. Verder waren er ook veel wilde zwijnen, impala's, kudu's, struisvogels en apen. Bij het meer waren er ook nijlpaarden maar ze waren in het water waardoor slechts een klein gedeelte van hun rug of kop te zien was.

De Kgale heuvel is 1287 meter hoog en erg populair onder de lokale bevolking die er in groten getale op afkomen om te wandelen, hardlopen enzovoort. Gaborone ligt op circa 1000 meter dus je klimt slechts 287 meter. Vanaf de top heb je een goed zicht over Gaborone en de Gabonome Dam en zijn stuwmeer die op een laag peil stond.

Ik had een couchsurfing host in Gaborone, een voormalig softbalspeelster in het nationale team van Botswana. Via haar kon ik een keer meedoen met mensen die 's middags samenkomen om te spelen. Het was erg leuk om mee te doen en het ging beter dan ik verwacht had want ik sloeg 5-2. Ook werd ik door andere spelers uitgenodigd om een keer thuis bij hun langs te komen en hebben we gezellig zitten kletsen, wat gedronken en Monopoly gespeeld.

Mijn bezoek aan Botswana was kort maar erg leuk, ik mag niet klagen. En met de bus trok ik verder naar het zuiden. Meer in het volgende verslag!

Giraffen in Mokolodi Nature Reserve.

Op de top van Kgale Hill.

Three Dikgosi monument.

Food for thought.

Lekker soepje voor een balansdag

Soep sterkt en vitaliseert. Vooral soep zonder vlees. U krijgt al het goede van de groenten en kruiden binnen.

Tekst: **Miriam de Windt**

De courgette is familie van de komkommerachtigen. Pompoen, komkommer, meloen en augurk behoren ook hiertoe. Meestal vindt u donkergroene en lichtgroene courgettes, maar er zijn ook gele en witte, langwerpige en ronde.
Courgettes zijn makkelijk te planten, net als aubergines. Kleine jonge courgettes zijn lekkerder.
De courgette past uitstekend bij de eettrend van tegenwoordig. Snel te bereiden, rijk aan vitaminen en mineralen en voordelig qua prijs.
Het is rijk aan vitamine C (circa 28 procent DAH) en het mineraal mangaan (circa 10 procent DAH). Vitamine C en mangaan hebben samen een functie voor wat betreft optimale werking van uw zenuwstelsel, anti-oxydatieve werking tegen vrije radicalen, wondheling en sterke bottenstructuur. Er behoeft weinig meer te worden gezegd over het preventieve karakter van deze twee voedingsstoffen.
Courgette is verder rijk aan vele fytonutriënten. Twee daarvan zijn voorlopers zijn van beta-caroteen, lutein en zeaxanthin. En beta-caroteen is weer een voorloper van vitamine A. Eén belangrijke en welbekende functie van beta-caroteen en vitamine A is het gezond houden en beschermen van slijmvliezen en uw ogen. Met voldoende beta-caroteen en vitamine A worden uw ogen beschermd tegen schadelijke stralen.

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
C 520-6932

Courgette is vooral smakelijk in combinatie met andere vruchtgroenten en kruiden. Het is geschikt voor verschillende bereidingswijzen: bakken, wokken, stoven, grillen, stomen, pureren, zelfs frituren en rauw. Gekookt zijn courgettes het minst smakelijk.
U kunt ze ook inmaken, zoetzuur of als chutney. De bloemen en de bladeren zijn ook eetbaar. En... u kunt er ook soep van maken.

Marjoraan

Marjoraan wordt ook marjolein genoemd. Wilde marjoraan is onze welbekende oregano.
Het stamt uit het gebied rondom de Middellandse Zee.
Marjoraan is zachter van smaak dan oregano. Indien u gewend bent oregano te gebruiken, kunt u dit gerust vervangen door marjoraan. Bijvoorbeeld in stoofgerechten van vlees of gevogelte, soepen, groentegerechten, sauzen of salades. En niet te vergeten tomatengerechten, voor een Italiaanse twist. Immers marjoraan of oregano is een belangrijk onderdeel van Italiaanse gemengde kruiden.
Door de geurigheid van marjoraan wordt het ook gebruikt bij het maken van (kruiden) likeuren. Ik vermoed bijvoorbeeld in onze eigen wereldberoemde Curaçaose 'ròm bèrdè'. Om dit zeker te weten gaat misschien nooit lukken, gezien het feit dat het recept een zeer goed bewaard geheim is.
Het is rijk aan vitamines en mineralen. Met name vitamines A en K en ijzer. Koken met groene tuinkruiden, al is het een klein beetje, het draagt toch bij aan goede voedingstoffen, anti-oxydanten en fytonutriënten. Zeker aan te raden. De meeste tuinkruiden groeien vrij makkelijk, derhalve is het niet zo moeilijk om een eigen tuinkruidentuintje te beginnen.

Analyse

Courgette is erg vochtrijk, namelijk voor circa 90 procent. Met andere woorden: met 1 liter bouillon en vier courgettes kunt u best een volume bereiken van 1,5 liter. Gezien deze geschatte hoeveelheid soep, kan het geserveerd worden voor vier tot zes personen. Indien voor vier personen, is het een voldoende hoeveelheid voor een lunchgerecht. Met wat brood en een rauwkostsalade is het een prima maaltijd.
Als voorgerecht kunt u deze soep gerust rekenen voor zes personen.

Gezien de voedingswaarde van courgettes, levert deze soep de te verwachten voedingsstoffen; ruim aan ijzer, vitamines A en C. Ook levert deze soep een goede hoeveelheid vitamine B1. De courgettes zijn op de eerste plaats verantwoordelijk voor deze voedingsstoffen, samen met de tomaten en de pijnboompitten.
Voor wat betreft de ongewenste voedingsstoffen: bijna geen verzadigde vetten noch cholesterol. Totaal vetten is weliswaar wat aan de hoge kant, niet door de soep, maar door de pesto die erbij geserveerd wordt. Pesto kan nou eenmaal niet zonder olie worden klaargemaakt, maar u heeft wel zelf in de hand hoeveel u gebruikt. En bovendien, het zijn goede vetten in de pesto, dus geen paniek.
Hetzelfde geldt voor de hoeveelheid zout, die heeft u ook zelf in de hand. De bouillon met zo min mogelijk zout maken, want door de pesto krijgt de soep toch zijn smaak.

Een soepje is altijd welkom en smakelijk. Als hoofdmaaltijd, voorgerecht of als gezond tussendoortje. Deze courgettesoep is bijzonder geschikt voor een balansdag, 'soup & salad'-idee.

Eet smakelijk en gezond!

Kook mee met May.

Ingrediënten:
1 medium ui, gepeld en heel klein gesneden
2 tenen knoflook, gepeld en klein gehakt
2 eetlepels extra virgin olijfolie
Zout en vers gemalen peper naar smaak
4 kleine courgettes, in de lengte in 4 stukken gesneden, de pitten verwijderd en in stukjes gesneden
2 middelgrote tomaten, klein gesneden
1 liter eigengemaakte kippenbouillon met weinig zout
Stuk korst van Parmezaanse kaas (naar smaak)
2 theelepels gehakte verse majoraan

Voor de pesto:
⅓ cup extra virgin olijfolie
1 teen knoflook, gepeld
1 ⅓ cup basilicumblaadjes
½ cup vers gemalen Parmezaan
¼ cup pijnboompitten
Zout en vers gemalen zwarte peper

Bereidingswijze:
De 2 eetlepels olijfolie verhitten in een pan met dikke bodem boven een middelmatig laag vuur.
De ui en knoflook toevoegen met zout en peper naar smaak.
Roeren tot de ui en knoflook zacht zijn.
De courgette toevoegen, vuur opvoeren naar middelmatig tot de courgette onder af en toe roeren zacht begint te worden.
Dan de tomaten, de bouillon, de kaaskorst en 1 cup water toevoegen. Laten pruttelen op een klein pitje tot de courgette gaar is, 5 minuten.
Intussen de teen knoflook in de keukenmachine fijn hakken. De basilicumblaadjes, de gemalen Parmezaan, de pijnboompitten, het zout en de peper toevoegen. Grof hakken. Met de motor draaiend de olie langzaam toevoegen.
Zo nodig smaak bijstellen. De kaaskorst uit de soep verwijderen. De majoraan toevoegen, op smaak brengen.
Soep serveren met een klont pesto en warm knapperig brood. De rest van de pesto er bij geven.

Eet smakelijk,
May

Na 40 jaar in nieuwe handen

In gesprek met de komende

Het Avila Beach Hotel was bijna veertig jaar in handen van de familie (Nic)Møller. Onlangs werd het verkocht aan de familie (Will) Vogels. Wat zal dit voor het hotel gaan betekenen? We spraken met de gaande man – general manager Paul Kok – en met de komende: Robbin Vogels, director of commerce en zoon van Will Vogels.

Tekst: **Ko van Geemert** Foto's: **Ken Wong**

Uiterst rechts Paul Kok en daarnaast Robbin Vogels tijdens de feestelijke naamswijziging eerder dit jaar.

Het Avila Beach Hotel is het oudste nog steeds bestaande hotel op Curaçao. In 1940 werd het gekocht door de arts Pieter Maal, die er eerst een kliniek in vestigde en later, in 1949, een hotel: het Avila Hotel. Onder leiding van de Deen Nic Møller, die het in 1977 overnam, groeide het uit tot het meest toonaangevende hotel van het eiland. Vele jaren was het de residentie van de koninklijke familie als die op Curaçao verbleef; aan de Schooner Bar vonden menige, rijkelijk besproeide, gedachtewisselingen plaats tussen vooraanstaande (veelal uit Nederland afkomstige) zakenmensen, bestuurders en politici.

Het hotel werd bezield door Nic Møller. Door zijn vele contacten in de muziekwereld en in literaire kringen werden er regelmatig concerten en lezingen georganiseerd, waardoor Avila ook op cultureel vlak een reputatie opbouwde. Helaas overleed Nic in 2015, op tachtigjarige leeftijd; overigens had hij toen al lang (vanaf 2003) de dagelijkse leiding overgedragen aan zijn dochter Tone en Paul Kok, maar op de achtergrond was hij toch nog wel aanwezig. Net voor zijn dood voltooiden Marie Lou Schoenmakers en Biba Krklec hun documentaire over hem: Een Viking in de Tropen.

Welke veranderingen staan er voor het Avila Beach Hotel op stapel? We vragen het aan de nieuwe director of commerce Robbin Vogels en aan de oude general manager Paul Kok. Vanaf 2003 is Kok zakenpartner van Tone Møller, samen met haar is hij verantwoordelijk voor de algehele leiding. En we maken van de gelegenheid gebruik ze te vragen naar de sterke en zwakke punten van het toerisme op Curaçao en welke mogelijkheden tot verbetering zij zien. Maar eerst een kort voorstelrondje.

Paul Kok wordt in 1962 geboren, in Eindhoven. Zijn moeder is in Otrobanda geboren, zijn vader komt uit Friesland. In 1968 is het de eerste én laatste maal dat de voltallige familie Kok op Curaçao vakantie viert. Zijn oudste broer is tandarts op het eiland.
Kok heeft een opleiding hotelmanagement in België en Maastricht gevolgd, was cabin steward bij de KLM, werkte in hotels in New York en Londen en op cruiseschepen van de Holland Amerika Lijn. In 1995 kwam hij naar het Avila Hotel, waar hij medeverantwoordelijk werd voor de reorganisatie van het managementteam en de bouw van de Blues wing. Tussen 2001 en 2003 was hij werkzaam in Nederland – onder meer als general manager in het befaamde Haagse Hotel Des Indes – en keerde vervolgens naar Curaçao terug, nu als general manager van Avila en zakenpartner van Tone Møller. Hij is tevens bestuurslid van diverse organisaties die zich met toerisme bezighouden.

Robbin Vogels is in 1989 geboren in Harderwijk. Robbin studeerde in Nederland bedrijfskunde en economie en ging naar Australië voor een specialisatie financiën. Zijn vader kwam ruim twintig jaar geleden naar Curaçao en leidde een jaar of acht met een compagnon een (linnen) wasserij voor hotels. Daarna stapte hij samen met zijn (tweede) vrouw Katja over naar het Lions Dive Hotel, waarvan zij rond 2010 de grootste aandeelhouders werden.
Vanaf zijn zeventiende loopt Robbin Vogels mee in het hotel, hij doet daar van alles. Hij is er veel (en staat namens het hotel ook wel op beurzen), maar woont dan in Amsterdam, waar hij enige tijd werkt als vastgoedadviseur/hoteltaxateur, wat 'goed uitkwam bij de overname van Avila'. Hij zal de dagelijkse leiding van Paul Kok overnemen.

Bier en wijn

Wat zijn volgens hen de zwakke en sterke kanten van het Avila Beach Hotel?
Vogels: "Het hotel heeft grandeur, een bijzondere sfeer, een culturele geschiedenis en het straalt rust uit, je voelt de historie. Dat zijn allemaal kanten die we uiteraard graag willen behouden. Wat ik minder sterk vind is dat het hotel met de diverse vleugels en kamers, zoveel verschillende stijlen kent, er is geen eenheid. Ik zou het mooi vinden om daar iets aan te veranderen, door aankleding, kleur, decoratie."

Kok: "De sterkte zit voor mij in de eerste plaats in de mensen, het personeel. Heel veel zijn hier al heel lang werkzaam, 94 procent is lokaal. Het zorgt voor een warme, ontspannen uitstraling, 40 procent van onze gasten zijn repeaters, mensen die terugkomen. Het Avila staat voor een aparte, lokale sfeer, een beetje 'terug in de tijd'. En het werkelijk unieke is dat het hotel een naam op cultureel gebied opgebouwd heeft, door de concerten, jazz (in de Blues) en literaire activiteiten. Voor een deel is onze sterkte, de lokale sfeer, het personeel, ook onze zwakte of laten we het een uitdaging noemen: voor een 4 sterren+ hotel, en dat zijn we, valt er zeker kritiek te geven op het serviceniveau, vooral als je dat vergelijkt met hotels in Amerika of Europa. Het is nog te wisselvallig en vraagt continu aandacht."

In het Strategisch Toeristisch Master Plan 2015-2020 (STMP), voor Curaçao opgesteld door de Universiteit van Centraal-Florida, betogen de wetenschappers, onder wie professor Tico Croes (oud-minister van Aruba), dat historie en cultuur de belangrijkste aanjagers zijn om, met de nodige strategische zetten, de economie een impuls te geven, de werkgelegenheid te vergroten en het rendement van de hotels te verbeteren. In het STMP wordt duidelijk aangegeven dat de cultuurtoerist veel meer uitgeeft (38 procent) dan de familietoerist, die zich met 'zon, zee en zand' tevreden stelt. In die zin lijkt het dus voor de hand liggend de sterke punten van het Avila Beach Hotel te koesteren.

Veranderingen

Paul Kok heeft bijna twintig jaar in Avila gewerkt, op 1 juni vertrekt hij. Waaraan bewaart hij de sterkste herinneringen, wat zal hij missen, wat zijn zijn toekomstplannen?
"Ik heb uitstekende herinneringen aan mijn samenwerking met de familie Møller, we vormden een hecht team. Ik ben ook blij dat ik betrokken raakte bij de culturele activiteiten, zoals de concerten, maar ook bij de beeldende kunst die in het hotel te vinden is. Verder heb ik mijn bijdrage kunnen leveren aan de vernieuwing van het hotel: de fitness en wellness die erbij kwam, de nieuwe vleugel, dat heeft toch wat gedaan met de uitstraling van het hotel.

en gaande man van Avila

Het meeste zal ik de contacten met mensen missen, het personeel, de gasten, musici, kunstenaars. Toekomstplannen heb ik niet, wel staat vast dat ik op Curaçao zal blijven, ook mijn gezin heeft het hier enorm naar hun zin."

Welke veranderingen in Avila staan ons te wachten nu de familie Møller het stokje aan de familie Vogels heeft doorgegeven?
Kok: "Ik geloof dat de bedrijfsfilosofie niet zo anders is. Er zullen geen casino's komen, waar sommige gasten hun angst voor uitspraken. Het voordeel van twee hotels is het volume, het is kostenbesparend, efficiënter."
Vogels: "Ik moet natuurlijk nog een hoop leren en hoewel ik flink wat ervaring heb opgedaan in het hotel van mijn vader, heb ik wel het gevoel dat ik nu in het diepe word gegooid. Maar daar zie ik niet tegenop. Ik leer graag, ben nieuwsgierig. Ik ga mij op de korte termijn vooral bezighouden met het pakken van de 'low hanging fruits'. Dit wil zeggen: de kostenbesparingen die makkelijk en snel gerealiseerd kunnen worden, zoals bijvoorbeeld de kosten van food & beverage door contracten met leveranciers te heronderhandelen voor betere prijzen en het inkoopbeleid aan te passen. Ook ga ik mij meer bezighouden met de sales & marketing van het hotel. Ik ga kijken of en hoe we andere doelgroepen, bijvoorbeeld uit Amerika en Duitsland, kunnen bereiken en ik wil meer focussen op de zichtbaarheid, de exposure van het hotel op internet. Verder streef ik ernaar het servicepeil te verhogen, door meer training en een intensievere begeleiding. Op de wat langere termijn zou ik wel evenementen voor jongeren willen gaan organiseren, dat kan best klassieke muziek zijn, maar dan muziek waarin ook jongeren geïnteresseerd zijn. Ik denk ook aan vrijdagmiddagborrels voor specifieke doelgroepen als notarissen en advocaten."

Toerisme

Voor Curaçao is toerisme van groot belang, zo veel is duidelijk. Wat zien de heren als aantrekkelijke en mindere aantrekkelijke punten van het eiland en wat zou er te verbeteren zijn?
Vogels: "Klimaat, zee, de watersport, de sfeer, de diversiteit, er is altijd wel wat te doen – allemaal positieve punten. En voor de Nederlanders nog: de taal, de gedeeltelijk gemeenschappelijke historie. Er kan natuurlijk nog veel verbeteren, bijvoorbeeld in de samenwerking om toeristen te trekken. Ik heb wel de indruk dat de huidige minister voor het toerisme (Eugene Rhuggenaath van Economische Ontwikkeling, red.) dat snapt, hij heeft goede ideeën, denk ik. Ik zie de toekomst rooskleurig in, kijk als voorbeeld eens naar Pietermaai, dat is de laatste jaren booming geworden.'
Kok: "De ligging van Curaçao is gunstig, het is een warme samenleving, het leven is minder gecompliceerd dan op veel andere plekken in de wereld. Maar de potentie komt er, hoewel ik wel groei zie, niet helemaal uit. Er zijn nog veel verbeterpunten, voor wat betreft infrastructuur, veiligheid, servicegraad. Daar ligt ook een taak voor de overheid, die daar harder aan zou kunnen trekken, overigens samen met de private sector. Wat ik er wel bij wil zeggen: de verwachtingsgraad van bijvoorbeeld de Nederlandse toerist is vaak erg hooggespannen, er wordt vergeleken met de eigen leefwereld, maar dat is irreëel, Curaçao is Nederland niet."

Cijfers CTB

Het voorzichtig optimisme van Kok en Vogels werd begin maart direct al wat getemperd door cijfers van het Curaçaose toeristenbureau CTB. In vergelijking met vorig jaar daalde het totaal aantal nachten die toeristen in januari op het eiland doorbrachten met 13 procent. Vooral verantwoordelijk voor de daling was de afname met 26 procent van verblijfstoeristen uit Latijns-Amerika; daarbij wijst het CTB naar de slechte economische positie van Venezuela en Brazilië.
Uit de gegevens op de immigratiekaarten viel verder af te leiden dat 26.568 toeristen (64 procent) verbleven in een geregistreerde accommodatie: 27 procent van hen koos voor een groot hotel, 12 procent voor een wat kleiner hotel met minder dan 150 kamers, zoals Avila en Lions Dive.
Een lichtpuntje was er nog wel te melden. Uit het calculatiemodel voor het toerisme op Curaçao, het zogenoemde Turistika Model, dat door het CTB en het ministerie van Economische Ontwikkeling gebruikt wordt voor registratie van onder meer de economische impact van de Curaçaose toeristische sector, blijkt dat deze sector in de eerste maand van dit jaar 75 miljoen gulden aan directe inkomsten voor de lokale economie heeft gegenereerd. In dezelfde periode vorig jaar was dat 2 miljoen minder.
Als Paul Kok en Robbin Vogels het hier op Curaçao voor het zeggen zouden hebben, welke maatregel zouden zij dan onmiddellijk nemen?
Kok, na enig nadenken: "Ik zou er alles aan doen om de leefomstandigheden te verbeteren, door meer geld te investeren in onderwijs, in huisvesting. Daarnaast zou ik me inzetten om de mentaliteit om te buigen, men staat hier naar mijn idee onvoldoende open voor verandering, voor modernisering."
Vogels, onmiddellijk: "Stoppen met de Isla."

Wat zien zij ten slotte als de voornaamste verschillen tussen het Avila en Lions Dive Hotel?
Kok: "Er is denk ik sprake van verschillende doelgroepen. Het Lions Dive associeer ik met sport, Avila met cultuur."
Vogels: "Lions Dive heeft een wat jonger publiek, het is drukker, er is meer reuring en er komen veel families. Avila is klassieker, exclusiever. Dat houdt in dat ik het ook niet als concurrenten van elkaar zie. Ik zeg het wel eens zo: Lions Dive is bier, Avila wijn."

Spelregels van het stakingsrecht

Werknemers zijn steeds beter geïnformeerd omtrent hun rechten. Informatie is door het internet en voorlichting zijdens overheidsinstanties makkelijker beschikbaar. Kosten van levensonderhoud zijn gestegen, maar kosten van bedrijfsvoering voor de werkgever ook. De werknemer wil een hoger salaris. De werkgever wil bezuinigen en een hogere productiviteit. Deze botsende belangen maken dat de vakbonden actiever zijn. De perfecte ingredienten voor een staking…

Tekst: **Eline J.M. Lotter Homan**

Het stakingsrecht wordt niet expliciet geregeld in de Arubaanse wetgeving. Wel volgt het recht om zich te verenigen en lid te zijn van een vakbond uit het Burgerlijk Wetboek van Aruba ('BWA').

Het recht om te staken staat geregeld in artikel 6 lid 4 van het Europees Sociaal Handvest ('ESH'). Dit artikel bepaalt dat lidstaten erop moeten toezien dat het recht om collectieve actie te voeren kan worden uitgeoefend in geval van tegenstrijdige belangen tussen werkgevers en werknemers, inclusief het stakingsrecht.
Maar wat zijn nu de spelregels van een staking? Wanneer mag men staken en met welke gevolgen dient de werknemer rekening te houden? Aan de hand van recente rechtspraak worden die vragen hieronder beantwoord.
Een belangrijke uitspraak van de Hoge Raad is het Amsta-arrest van 19 juni 2015. Voorheen werd eigenlijk als voorvraag gesteld of er sprake was van een patstelling in het overleg tussen werkgever en werknemers c.q. de cao-partijen. Met andere woorden, zijn er geen mogelijkheden tot onderhandeling meer aanwezig en kan de staking worden gezien als ultimum remedium? Zolang hiervan (nog) geen sprake was, was een collectieve actie prematuur en dus onrechtmatig. Ook werd als eis gesteld dat de collectieve actie van tevoren door de werknemers c.q. de vakbond aangekondigd moest worden (aanzegplicht), zodat de werkgever eventuele schadebeperkende maatregelen kon nemen. In het Amsta-arrest heeft de Hoge Raad bepaald dat deze spelregels van voorheen niet langer een zelfstandige voorwaarde zijn voor de rechtmatigheid en dus toelaatbaarheid van een collectieve actie. In plaats daarvan functioneren zij als gezichtspunten en zijn zij niet meer van beslissende betekenis of een actie onder de bescherming van artikel 6 ESH valt. Het hangt namelijk ook af van de soort actie die wordt gevoerd. Bij een algehele werkstaking wordt aan deze spelregels groot gewicht toegekend. Maar bij een korte werkonderbreking, het slechts beperkt uitvoeren van werkzaamheden of langzaamaanacties weer veel minder.
Zolang de werknemers of vakbonden aannemelijk kunnen maken dat de collectieve actie redelijkerwijs bij kan dragen aan een doeltreffende uitoefening van het recht op collectief onderhandelen, dan valt die actie onder het bereik van artikel 6 ESH en moet die actie in beginsel als een rechtmatige uitoefening van het sociale grondrecht op collectieve actie worden aangemerkt. Het ligt dan op de weg van de werkgever die een rechterlijk verbod verzoekt en daarmee eist dat het recht op collectieve actie wordt beperkt om aannemelijk te maken dat deze beperking naar de maatstaf van artikel G ESH gerechtvaardigd is. Artikel G ESH bepaalt dat beperkingen op de in het ESH vervatte grondrechten zijn toegelaten indien deze beperkingen worden voorgeschreven door de wet en noodzakelijk zijn in een democratische samenleving ter bescherming van de rechten en vrijheden van anderen of voor de bescherming van de openbare orde, nationale veiligheid, volksgezondheid of goede zeden.
Omstandigheden die volgens de Hoge Raad van belang zijn bij de beoordeling of een collectieve actie toelaatbaar is, zijn:
– aard en duur van de actie;
– verhouding tussen de actie en het daarmee nagestreefde doel;
– de veroorzaakte schade aan de belangen van de werkgever of derden;
– de aard van die belangen en schade.
Verder acht de Hoge Raad relevant of de actie personen treft met een bijzondere kwetsbaarheid zoals jeugdigen, gehandicapten, bejaarden en andere zorgbehoeftigen, in die zin dat de collectieve actie afbreuk doet aan de mogelijkheid van hun verzorging en risico vormt voor schade aan de geestelijke of lichamelijke gezondheid. In zulke gevallen wordt de collectieve actie al snel op grond van artikel G ESH onrechtmatig geacht. Sectoren waarin deze beperking zich met name laat gelden zijn de zorg (ziekenhuizen, bejaardentehuizen, weeshuizen) en de hulpdiensten (politie, brandweer, ambulance).
Beperking van het collectieve actierecht wordt slechts gehonoreerd indien dit in het concrete geval maatschappelijk gezien dringend noodzakelijk is. Behalve eerder genoemde sectoren kan daarbij worden gedacht aan sectoren waarbij de maatschappelijke impact bij een algehele werkstaking disproportioneel zal zijn en/of veiligheidsproblemen oplevert zoals bij douane- en immigratiediensten, gevangenispersoneel, postbezorging, (lucht)havenpersoneel, water- en elektriciteitsbedrijven en telefoonbedrijven.
Dan resteert de vraag welke gevolgen de uitoefening van het stakingsrecht voor de werknemer kan hebben. Ongeacht of de collectieve actie onrechtmatig is of niet, geldt dat voor de duur van de staking de werkgever geen loon is verschuldigd. Dit is de reden waarom vakbonden doorgaans een stakingskas inrichten om stakende werknemers te compenseren voor verlies van inkomen.
In geval van een onrechtmatige en/of onaangekondigde ('wilde') actie kan de werkgever daarenboven de werknemer disciplinair straffen, waarbij de straf in verhouding dient te staan tot de duur en de gevolgen van die actie. In twee uitspraken van het gerecht in ambtenarenzaken van Aruba is in 2015 uitgemaakt dat terecht was besloten tot berisping en de inhouding van salaris als disciplinaire bestraffing van gevangenispersoneel dat zijn werkzaamheden voor enige tijd staakte, met een oproer in de gevangenis en politiebijstand ten gevolge.
Ter afsluiting refereer ik aan een oproep van de gouverneur van de provincie Antwerpen aan stakende dokwerkers op 4 juli 1955, welke oproep actueel blijft: "Dood met de staking en eisen niet de kip met de gouden eieren."

Eline J.M. Lotter Homan is advocate bij HBN Law op Aruba.

Puzzels.

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL
1 wildwestfilm, **7** gestremde massa, **13** kortschrift, **15** hoogste kringen, **16** ontsloten, **17** sportartikel, **20** dekbedvulling, **22** opgetogen, **24** familielid, **26** Europeaan, **27** terugkerende trend, **29** gerookt spek, **30** rouge, **31** groot ongeval, **32** karpersoort, **34** niet dorps, **35** visgerei, **38** Indonesische winkel, **41** voordat, **42** ongewenste post via e-mail, **44** land tussen riviermonden, **46** hooihoop, **48** aards, **49** hijsen.

VERTICAAL
2 ratelpopulier, **3** beroep, **4** voorzetsel, **5** voegwoord, **6** wijnsoort, **8** parasiet, **9** oosterlengte, **10** deel van de vinger, **11** onhandig mens, **12** telwoord, **14** vreemde snuiter, **16** stoet, **18** bocht, **19** schoepenrad, **21** uitkomst, **22** rivier in Nederland, **23** bedrijfsconcentratie, **25** reisbenodigdheid, **28** bewoner van Europa, **33** aardsoort, **36** advies, **37** bijwoord, **39** lofdicht, **40** Spaanse uitroep, **42** tuingereedschap, **43** vlaktemaat, **45** theoretische leerweg, **47** zuurgraad.

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

Carla Speijer Zeppe
Lampestraat 11
Aruba

L M. Janssen
Kaya Semikok 56
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2 tijdens kantooruren. Bonaire: Shon Ma Carolina, Kaya Nikiboko Noord 18.

Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744.

ZWEEDSE PUZZEL

snelle pas; zedelijk; kip; gedaan en laten; rivier in Duitsland; afbeelding; slons; Ierland (auto's); enz.; reepje vis of vlees; epische gedichten; appendix (afk.); symbool neon; medaille; rivier in Spanje; vulkaan op Sicilië; vruchtbaar oord; klap; sprookjesfiguur; jongensnaam; symbool kobalt; daar ter plaatse; kunststof; stuk hout; wiel; met name; net gewijde priester; wintersportkleding; kneep

CRYPTOGRAM

HORIZONTAAL:
3. Zo noemt men haar vanwege haar haar (7); **6.** Bij voorbaat is het reeds zeker (6); **8.** Dansbeweging voor kinderen (4); **11.** Spreek zachtjes over een uitvlucht! (5); **13.** In elkaar gedraaide ruzie (5); **14.** Het wegnemen van een vogel met geld (6).

VERTICAAL:
1. Met hulp van een auto (4); **2.** Een groot exemplaar is gek (5); **4.** Zakdoek? (4); **5.** Hakhout? (7); **7.** Twee voorzetsels aan de leiding (6); **9.** Muzikale oplossing voor een klinker (4); **10.** Geef de inzet niet uit! (3); **12.** Dat wapen hoort bij de "dunne" (4).

WOORDZOEKER

T	O	V	E	R	W	O	O	R	D	M	R	V
O	D	A	N	R	O	T	O	O	O	A	O	L
O	G	I	L	E	K	N	O	R	K	E	E	L
H	O	F	N	A	R	L	S	A	A	P	D	G
C	B	E	D	S	T	E	D	E	P	R	I	E
S	T	E	E	O	P	N	V	A	L	A	T	E
R	R	R	P	S	E	I	S	A	F	A	J	S
O	O	L	E	P	C	M	R	D	R	T	A	T
O	U	P	E	K	A	H	N	A	E	G	Z	R
V	W	I	A	D	V	A	A	M	T	R	Z	O
H	P	G	A	S	T	O	E	L	P	O	O	T
A	A	E	E	S	F	O	G	G	K	E	R	S
K	K	R	L	V	L	O	T	E	O	P	K	V
M	Z	E	E	B	O	O	T	A	L	I	E	A
E	W	H	E	M	E	L	B	O	L	N	S	S
S	T	IJ	G	B	E	U	G	E	L	P	T	T

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

ADAMSAPPEL
AFASIE
BEDSTEDE
BLOEMETJE
DAKAR
EGOIST
GEVOLG
GRAVEREN
HAKMES
HAREM
HEMELBOL
HOFNAR
INSPIRATOR
JAZZORKEST
KADER
KRONKELIG
MORSE
OORARTS
PASFOTO
PIEPEN
PLATO
PRAATGROEP
ROEDE
RONSELAAR
ROTSVAST
SCHALK
STIJGBEUGEL
STOELPOOT
TORNADO
TOVERWOORD
TREKVOGEL
TROUWPAK
VOORSCHOOT
VULPOTLOOD
WELSTAND
ZEEBOOT

© Sanders Puzzelboeken/160611

SUDOKU

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

LIGHT

8	1		7			3		
	5	7		9				
9					6			
	6				8	4		
				3		7		
		9			4		1	2
1	7				5		4	3
	9	6						8
		5	6		3		2	

HEAVY

	9							6
7				2	5			
				8				9
		9			8		3	5
	5			1	2			
2								
3						8		
					6			
	1		4			7		3

OPLOSSINGEN VORIGE KEER

Light

4	1	9	3	7	5	6	2	8
5	2	7	1	6	8	9	3	4
3	6	8	9	2	4	5	1	7
8	7	5	2	4	1	3	9	6
6	3	1	5	9	7	8	4	2
2	9	4	6	8	3	7	5	1
7	5	3	4	1	6	2	8	9
1	8	2	7	3	9	4	6	5
9	4	6	8	5	2	1	7	3

Heavy

1	8	2	3	6	4	5	9	7
4	6	5	9	7	1	3	2	8
7	3	9	5	2	8	6	4	1
9	4	7	8	5	6	1	3	2
3	5	1	2	9	7	8	6	4
8	2	6	4	1	3	9	7	5
5	7	8	6	4	9	2	1	3
2	9	4	1	3	5	7	8	6
6	1	3	7	8	2	4	5	9

Cryptogram:
Horizontaal: 3. Hofdame; 6. rondje; 8. slip; 11. maten; 13. inkijk; 14. tassen.
Verticaal: 1. Lood; 2. adres; 4. mooi; 5. primaat; 7. netjes; 9. laks; 10. pak; 12. Nice.
Woordzoeker:
STALACTIET

Zweedse puzzel

	Z		A		X		R		K		D
C	O	U	C	H	E		I	D	A	H	O
	D		H	E		T	O	R	N		T
P	A	P		M	I	E		A	D	E	
	N	O	O	D	R	E	M		E	N	G
T	I	P	I		A	L	S	M	E	D	E
	G	E	L	I	K	T		P	L	E	K

Prijspuzzel

L	O	O	D	V	R	IJ		E	D	A	M	M	E	R
	E		B	O	A		E		O	L	M		T	
O	H	M		D	A	G	M	A	R	S		L	A	S
O	O	I	T		P	O	O	L	S		T	O	G	A
R	E	G	I	E		B	E	L		R	A	M	E	N
V		R	A	N	G	E		E	N	O	R	M		D
E	G	A	R	D		L	A	B		B	R	E	D	A
E	R	N	A		L	I	B	E	L		A	R	I	A
G	I	T		R	E	N	D	I	E	R		D	A	L
	M		M	I	G		IJ		E	E	D		N	
D	E	S	P	O	O	T		A	D	E	L	A	A	R

Beroep onder de loep.

'Leuk als mensen interesse krijgen'

Viyella Mansana is accountant en eigenaresse van Grace Jirah Administration. 'Providing knowledge & business' vermeldt haar visitekaartje en dat maakt nieuwsgierig.

Tekst en foto: **Marja Berk**

Wat houdt je werk in?

"Het is voornamelijk administratief. Ik help mensen met het administreren van hun bedrijf. Dat houdt niet alleen de boekhouding in, maar ook de salarisadministratie en personeelsadministratie. Maar ik help ook mensen met het opstarten van een eigen bedrijf. Van A tot Z, inclusief vergunningen en dergelijke. Alles! En ik geef les in QuickBooks, een boekhoudprogramma. Ik heb onder andere MBA gedaan."

Hoe lang doe je dit werk al?

"Nadat ik mijn school had afgerond ben ik niet direct in de boekhouding aan de slag gegaan. Ik heb dertien jaar bij de ALM gewerkt; eerst als grondstewardess maar eindigde daar als manager en deed de planning voor 250 personen. Maar het werd gevaarlijker. In die tijd hielden veel mensen zich nogal bezig met het transporteren van drugs. Ik werd vaak door hen benaderd om zaken te regelen en dat wilde ik niet. Ik voelde me daar echt niet lekker bij. Daarna kwam ik bij de FOL terecht en deed daar accounting. Ik ben in 2010 parttime voor mezelf begonnen met dit bedrijf en deed er andere klussen naast. Voor die tijd werkte ik bij een ander bedrijf als office manager en administrateur. In 2013 ben ik fulltime voor mezelf begonnen. Op dit moment ben ik ook bezig om op Bonaire te starten en ik verwacht in augustus te kunnen draaien."

Wat vind je het leukste aan je werk?

"Als ik een klant heb die een grondige hekel heeft aan administratie en belastingen en ik kan die persoon toch wegwijs maken in de materie. Dan zie ik de interesse komen. Dat is leuk om mee te maken. En het is natuurlijk leuk om met mensen te werken. Voor mensen die het eigenlijk niet kunnen betalen hanteer ik een speciaal tarief. Juist deze mensen zitten met hun handen in het haar als ze met belastingen te maken krijgen omdat ze er weinig van snappen. Dan weten ze zich geen raad en help ik ze daarmee."

Wat vind je het minst leuke?

"Als mensen binnenkomen met dozen vol bonnen, met daarin dode kakkerlakken... En dat gebeurt echt! Wat ik ook erg vind is dat er mensen zijn die hetzelfde werk doen als ik, maar die de boel oplichten. Kijk, als iemand naar een accountant komt, betekent dat onkunde met de materie. Je kunt ze eigenlijk van alles op de mouw spelden. En dat gebeurt dan ook. En maar geld vragen en maar niks doen. Ik kan daar heel boos over worden! Iedereen zonder papieren kan een administratiekantoor openen en daar ligt het probleem."

Wat was je geweest als je dit werk niet had gedaan?

"Ik denk psycholoog. Ik houd ervan om mensen te helpen. Maar waarom dat niet zo gelopen is? Geen idee!"